

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Шарифзода Боймурод Бобопур дар мавзӯи «Ҳоқонӣ ва таҳаввули қасида дар адабиёти форсии тоҷикӣ (асрҳои X-XIII)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филология аз рӯи ихтисоси 10.01.01. – Адабиёти тоҷик; робитаи адабӣ.
-Душанбе, 2023.-53 с.

Рисолаи арзишманди адабиётшинос ва олими шинохта, номзади илми филология Шарифзода Боймурод Бобопур дар мавзӯи «Ҳоқонӣ ва таҳаввули қасида дар адабиёти форсии тоҷикӣ (асрҳои X-XIII)», ки ҳосили ҷустуҷӯӣ ва заҳматҳои чандинсолаи муаллиф аст, дар масъалаи омӯзиши рӯзгор ва осори Ҳоқонии Шарвонӣ, инчунин нақши ин шоири баландовоза дар ташаккул ва таҳаввули қасида дар адабиёти форсии тоҷикӣ равшанӣ намоён аст.

Дар муқаддима мубрамият, дараҷаи омӯзиши мавзӯӣ, мақсад ва вазифаҳо, сарчашма, усули таҳқиқ, навоариҳои илмӣ, аҳамияти назарияи амалии диссертатсия ва нуқтаҳои меҳварӣ барои дифоъ хеле равшан, возеҳ ва дақиқ нишон дода шудааст.

Аз муҳтавои ғусулу абвоби автореферати диссертатсия маълум мегардад, ки муаллиф ба ин раванди бисёр пурвусъат ва ба андозаи зарурӣ таҳқиқнашудаи адабиёти тоҷикӣ аз дидгоҳи муайян намудани мақом ва ҷойгоҳи Ҳоқонии Шарвонӣ муносибат намуда, роҷеъ ба зиндагинома, ҷаҳонбинӣ, мероси адабӣ, мазмуну мундариҷа, ибтикорот, махсусият, навоарӣ, сабку шеваи баён, қорбурди мусталехоти соҳаҳои гуногуни илми тиб, истилоҳоти соҳаи ҳунармандӣ, ахтаршиносӣ дар қасидаҳои Ҳоқонӣ таҳқиқоти густарда анҷом дода, дар маҷмӯъ симои шоирро ҳамчун суҳанвари муҳтареи тарзи тозаи суҳан ва муҳтакар муаррифӣ намудааст.

Зикри номи муаллифон, кутуби зиёди таҳқиқӣ, номгӯи осори илмии мунташир дар қаламрави тарвиҷи забон ва адаби порсӣ аз паҷӯшиши густардаи соҳиби диссертатсия дарак дода, баёнгари огоҳии комили Боймурод Шарифзода аз сарчашмаҳои, ки аксаран бори аввал ба муомилоти тозаи илмӣ қашида шудаанд.

Ончунонки аз муқаддимаи фишурдаи диссертатсия бармеояд, диссертант, дар маҷмӯъ, ба андозаи лозимӣ бо тадқиқот ва паҷӯшишоти хурду бузурги дар ин замина иншоғардидаи ошноӣ пайдо кардааст ва аз дараҷаву мақоми онҳо дар муайян намудани мақоми ҳунарии Ҳоқонии Шарвонӣ огоҳ мебошад.

Боби якуми рисола «Рӯзгор ва осори Ҳоқонии Шарвонӣ» ном дошта, дар се фаслу ду зерфасли он масоили зиндагинома, мазҳабу,

ахлоқ, ҷаҳонбинӣ, мероси адабӣ, мавқеи ғазал дар эҷодиёти шоир ва мансубияти маснавии “Хатм-ул-ғароиб” ба Хоқонӣ мавриди баҳс қарор гирифтааст.

Боби дуюми диссертатсия «Хоқонӣ ва таҳаввули қасида дар адабиёти форсии тоҷикӣ» унвон гирифтааст. Дар фаслҳои ин боб муаллиф перомунӣ таҳаввули қасида аз нимаи дуюми садаи XI то садаи XII, нақши суҳанварони бузурги давр дар рушди ин жанри адабӣ, баррасии муҳтавои қасоиди Хоқонӣ аз лиҳози мазмун ва мавзӯ, мамдуҳони Хоқонӣ аз ҳукмравоён, шахсиятҳои маъруфи замон ва аҳли илму адаб суҳан рондааст. Диссертант бо санадҳои фаровон аз ривочи қасида дар давраи мавриди баҳс, ташаккули доираи адабии Озарбойҷон ва нақши суҳанварони ин минтақа дар рушди қасидасароӣ, баҳрабардории Хоқонӣ ва дигар суҳанварони қасидасаро аз Саноии Ғазнавӣ, корбурди истилоҳоти улуми мухталиф дар қасида маълумот медиҳад.

Боби сеюми рисола «Мухтассоти қасидаҳои Хоқонӣ аз лиҳози муҳтаво ва сохтор» ном дорад. Дар фасли якум он муаллиф дар мавриди ҷойгоҳи марсия дар қасидаҳои шоир изҳори назар карда, марсияҳои шоирро ба маросии хонаводагӣ, марсия дар бораи аҳли дину мазҳаб, маросии иҷтимоӣ ҷудо намуда, инчунин дар мавриди инъикоси расми суннату асо дар қасидаҳои шоир бо мисолҳои мушаххас андешаронӣ намудааст.

Дар фаслҳои дуюму сеюми боби се масоили ҳабсиёт ва зухдиёт дар қасоиди Хоқонӣ мавриди таҳлил қарор дода шуда, ин паҳлуи эҷодиёти шоир дар муқоиса бо ашъорисуҳанварони бузурги адабиёти форсии тоҷикӣ таҳлил ва натиҷагирӣ шудааст.

Дар фасли чоруми боби мазкур масъалаи ирфон дар қасоиди Хоқонӣ мавриди баррасӣ гирифтааст. Агар ба ин нуқта биафзоем, ки бузургтарин шореҳони “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ, аз ҷумла Камолуддин Ҳусайни Хоразмӣ, Абдулалӣ Баҳрулулуми Лакҳнавӣ ва Валимуҳаммади Акбарободӣ, ки аз дидгоҳи ирфону тасаввуф ба шарҳи “Маснавӣ” пардохтаанд, дар шарҳи худ аз ашъори Хоқонӣ истифода намудаанд, андешаҳои Боймурод Шарифзодарро бештар тақвият хоҳем бахшид.

Боби чорум ва хотимавии рисола «Хоқонӣ ва таҳаввули сабки қасидасароӣ дар адабиёти форсии тоҷикии асрҳои X-XIII» ном дорад. Дар ин боб муҳаққиқ роҷеъ ба муҳимтарин хусусиятҳои шеъри Хоқонӣ, аз ҷумла, забон ва баён, таҷдиди матлаъ, корбурди санъатҳои ихом, ташбеҳ, истиора, истифодаи истилоҳоти илми тиб, ахтаршиносӣ, созҳои мусиқӣ, истилоҳоти дини насронӣ ва ғайра андешаронӣ намуда, дар

мачмӯъ, чехраи хунарии Хоқониро ҳамчун шоири соҳиби сабку услуби хоса ва тарзи нави сухангустарӣ муаррифӣ намудааст.

Бояд гуфт, ки андешаҳои муаллиф дар интиҳои диссертатсия тариқи хулоса ҷамъбааст гардида, дар он чехраи хунарии Хоқони Шарвонӣ ҳамчун бехтарин шоири хунарманд, таъсиргузор, соҳибмақтаб, навҷӯю навоар, ки бо эҷодиёти худ дар адабиёти садаҳои минбаъда таъсири носутурданӣ гузоштааст, намоён мегардад.

Дар баробари дастовардҳо дар автореферат баъзе камбудҳои низ ба назар мерасанд, ки ба назари мо таваҷҷуҳи муаллиф ба онҳо барои такмили рисола бетаъсир нахоҳад буд:

1. Дар муқаддима зимни баррасии масъалаи дараҷаи таҳқиқи мавзӯъ зикри ҳеч кадоме аз муҳаққиқони тоҷик, ки дар робита ба осору ашъори Хоқонӣ таҳқиқот анҷом додаанд, ҷой дода нашудааст. Ҳол он ки бори аввал устод Садриддин Айнӣ дар “Намунаи адабиёти тоҷик” хонандагонро бо намунаи ашъори Хоқонӣ шинос намуда, ба маҳорату мартабаи суханвари Хоқонӣ баҳои баланд додааст. Инчунин, Абдурауфи Фитрат, Тӯракул Зеҳнӣ, Абдулғанӣ Мирзоев, Шарифҷон Ҳусейнзода, Холиқ Мирзозода, Атахон Сайфуллоев, Лола Сулаймонова, Валӣ Самад, Фотех Абдулло, Алиқул Девонакулов ва дигарон роҷеъ ба паҳлӯҳои мухталифи ашъору осори Хоқонӣ ибрази андеша намудаанд.

2. Баъзе ҷумлаҳо аз лиҳози услуби баён тасҳеҳ мевоҳанд. Масалан: “Барои мушаххас кардани масъала ва расидан ба ҳадафҳои меҳвари таҳқиқот лозим медонем, ки масъалаҳои зерин таҳлил ва таҳқиқ гардидаанд”(саҳ. 8). Низ: “Дар мадҳи ин шоҳ Хоқонӣ дуvozдаҳ қасидаи мадҳӣ... сурудааст”(саҳ.28).

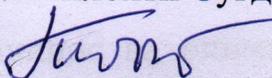
3. Дар автореферат ғалатҳои техникӣ, аз қабيلي “Саноии Газнадавӣ” (13), “мелодӣ” (саҳ.23), “марсиҳо” (30) ҷой дошта, баъзе калимаҳо ба ду тарз хонда ва навишта шудаанд. Масалан, “мавлӯ” (саҳ.40) ва “мулу”(саҳ.42).

4. Мисраи “Вар ҷуз дар туст сачдаҷоям” бояд ба тарзи “В-ар ҷуз дари туст сачдаҷоям” хонда шавад (саҳ.14).

Вале ин норасоӣҳо дар муқоиса бо дастоварду навоариҳои тадқиқоти муаллиф ночиз набуда, қиммати илмӣ, назариявӣ ва амалии диссертатсияро кам намекунанд ва ислоҳпазиранд.

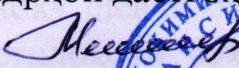
Рисолаи илмии Боймурод Шарифзода дар мавзӯи «Хоқонӣ ва таҳаввули қасида дар адабиёти форсии тоҷикӣ (асрҳои X-XIII)» кори анҷомёфта буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ аст ва муаллифи он

шоистаи дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01. – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ мебошад.

Доктори илмҳои филология,
профессор,
муриди шуъбаи рушди иҷтимоӣ ва
робита бо ҷомеаи дастгоҳи Раиси вилояти Суғд
Султонзода Тоҷибой Султони 
10.01.2024

Маълумот барои тамос:
Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, шаҳри Хучанд,
маҳаллаи 20, бинои 8, хонаи 16
Тел.: (+992)92-780-40-01
E-mail: tsultoni1970@mail.ru

Имзои доктори илмҳои филология,
профессор,
муриди шуъбаи рушди иҷтимоӣ ва
робита бо ҷомеаи дастгоҳи Раиси вилояти Суғд
Султонзода Тоҷибой Султониро тасдиқ мекунам:

Муриди шуъбаи кадрҳои дастгоҳи Раиси вилояти Суғд
Шарифзода Ф. 
Маълумот барои тамос:
Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, шаҳри Хучанд,
хиёбони ба номи Раҳмон Набиев, №45
Тел.: (+992)92-773-16-58
E-mail: sugd-kadr@mail.ru
10.01.2024

